

مدرسه تابستانه هوش مصنوعی در آموزش زبان فارسی

مرداد ۱۴۰۳

مقدمه

در دهه‌های اخیر، هوش مصنوعی به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین و تاثیرگذارترین فناوری‌های قرن بیست و یکم شناخته شده است. این فناوری نه تنها به صورت چشمگیری در صنایع مختلف تغییراتی عظیم ایجاد کرده است، بلکه به عنوان یک راهکار نوین در حوزه آموزش نیز معرفی شده است. همچنین پیشرفت‌های وسیع در زمینه هوش مصنوعی و فناوری‌های مرتبط با آن به طور چشمگیری رویکردهای آموزشی را نیز تحت تأثیر قرار داده و منجر به ایجاد سیستم‌های آموزشی هوش مصنوعی (AIED) شده است که قادر به تجزیه و تحلیل داده‌ها، تعیین نیازهای آموزشی، و ارائه بهینه‌ترین تجربه آموزشی به یادگیرندگان می‌شوند. در این میان، تقویت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در خارج از کشور به عنوان یکی از حوزه‌های آموزشی ارزشمند ملی، می‌تواند از فناوری‌های هوش مصنوعی بهره‌بردارای زیادی نموده و به بهبود و افزایش کیفیت، کارایی و نوآوری در آموزش اساتید، معلمان و دانشجویان منجر شود.

از طرفی در اسناد بالادستی به طور مکرر بر نقش فناوری در آموزش تأکید شده است. برای نمونه می‌توان به بند ۱۴ قانون برنامه پنج‌ساله توسعه کشور اشاره کرد. در این بند به صراحت بر «به‌کارگیری فناوری ارتباطات و اطلاعات در کلیه فرآیندها جهت تحقق عدالت آموزشی و تسهیل فرآیندهای موجود و ارائه برنامه‌های آموزشی و دروس دوره‌های تحصیلی به صورت الکترونیکی» تأکید شده است (معاونت حقوقی ریاست جمهوری، ۱۳۸۹) و یا در بیانیه ارزش‌ها شماره ۱۷ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جایگاه و نقش تعلیم و تربیتی نهاد رسانه و فناوری‌های ارتباطی و بهره‌گیری هوشمندانه از آن و مواجهه فعال و آگاهانه جهت پیشگیری و کنترل آثار و پیامدهای نامطلوب آن را بیان می‌دارد (شورای عالی آموزش و پرورش، ۱۳۹۰). در اساسنامه بنیاد سعدی نیز در وظایف مقرر شده آن در بندهای ۷، ۹ و ۲۵ به توسعه آموزش مجازی زبان و ادبیات فارسی، تولید محتوای آموزشی مجازی چندزبانه، حمایت از ایجاد بسترهای آنلاین برای انتشار مطالب علمی و ادبی مرتبط با فرهنگ ایرانی و گسترش و ترویج زبان و فرهنگ فارسی در سطح جهانی اشاره می‌کند (اساسنامه بنیاد سعدی، ۱۳۸۹).

پس با توجه به ویژگی‌های خاص مخاطبین بنیاد سعدی که علاوه بر زبان آموزان، مدرسین زبان فارسی هستند و نیاز به انتقال و کاربرد سریع آموخته‌های خود در محیط‌های واقعی دارند، نیازسنجی‌ها نشان می‌دهد بهترین فعالیت‌ها برای این گروه مخاطب تلفیقی از علم و عمل است به گونه‌ای که کاربردهای عملی یافته‌های علمی و روش اجرای آنها در محیط‌های یادگیری زبان فارسی ارائه و مورد بحث قرار گیرد.

لذا با توجه به این هدف، و بر اساس پیشینه تحقیقات و تجارب زیسته محقق در چندین سازمان و مجموعه آموزشی از ابتدایی تا آموزش عالی، دوره هوش مصنوعی در آموزش طراحی و معرفی می‌گردد. این دوره با دو رویکرد اصلی هنر تدریس با هوش مصنوعی (پداگوژی) و آموزش با هوش مصنوعی طبقه بندی شده‌اند.

رویکرد هنر تدریس با هوش مصنوعی: با توجه به اولین هدف سند راهبردی آموزش مجازی زبان فارسی که استفاده و کمک به گسترش بهره‌مندی از مزایای آموزش مجازی در زبان فارسی با تاکید بر یادگیری عمیق و ماندگار، کاهش هزینه‌های آموزش، تحقق آموزش در هر زمان و هر مکان و صرفه‌جویی در منابع است؛ این دوره به دنبال آشنایی و کسب مهارت اولیه با روش‌های نوین فرایندهای یادگیری و تدریس است که به مدرسان کمک کند که با تلفیق هوش مصنوعی در فعالیت‌های جاری خود در کلاس به چه ملاک‌هایی توجه و چگونه آن‌ها را اجرا نمایند تا منجر به ارتقای یادگیری شود. فعالیت‌هایی مانند طراحی طرح درس، راهبردهای تدریس، طراحی تمرین‌ها و آزمون‌ها با سطوح شناختی بالا، طراحی و تصحیح تکلیف، ایجاد انگیزه، توجه به خلاقیت و ... (سند راهبردی آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان)

رویکرد ابزارهای هوش مصنوعی در آموزش: تنوع بالای خدمات و گسترش سریع هوش مصنوعی، باعث شده برای بسیاری از فعالیت‌های مرتبط با فرایندهای یادگیری و تدریس ابزارهای متنوعی معرفی گردند و قدرت انتخاب آموزگاران و مدرسان را نیز بالا برده است. با این حال رشد استفاده از هوش مصنوعی در محیط‌های یادگیری، منجر به ایجاد فرصت‌ها و البته چالش‌هایی شده است. برای مثال در دوران همه‌گیری کرونا که با وجود استفاده وسیع از انواع فناوری‌های یادگیری الکترونیکی، به دلیل عدم آشنایی با روش‌های استاندارد، باعث بروز چالش‌ها و دلسردی‌هایی در این روش گردید که بروز این چالش‌ها در استفاده از ابزارهای هوش مصنوعی نیز قابل پیش بینی است.

پس به این ترتیب، همانطور که در دومین هدف سند راهبردی آموزش مجازی بنیاد سعدی ذکر شده؛ تلاش بر آن است تا ضمن مد نظر قرار دادن چنین چالش‌هایی به تربیت نیروی متخصص در زمینه استفاده از دانش فناورانه هنر تدریس محتوا¹ (TPACK) زبان فارسی پرداخته شود. همچنین در بخش پنجم اهداف این سند، به تطبیق برنامه‌های آموزشی و پژوهشی بنیاد سعدی با نیازها و شرایط آموزشی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در سطح ملی و بین‌المللی اشاره شده تا از این طریق بتوان به طور موثر و کارآمد به ترویج و آموزش زبان فارسی در سطوح مختلف پرداخته و نیازهای زبان‌آموزان و مدرسان را در شرایط گوناگون برطرف نمود. پس از وظایف واحد آموزش مجازی آن است تا با بهره‌گیری از روش‌های نوین آموزشی و پژوهشی و با ارائه برنامه‌های کاربردی و نوآورانه و هماهنگی و همکاری با نهادهای آموزشی و فرهنگی داخلی و بین‌المللی، در جهت بهبود کیفیت آموزش زبان فارسی و توسعه فرهنگی قدم بردارد. این اهداف بلندمدت، نیازمند تلاش مستمر و همت والای تمامی دست‌اندرکاران و علاقه‌مندان به زبان و فرهنگ فارسی می‌باشد سند راهبردی آموزش مجازی زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان).

در طراحی موضوعات این دوره، رویکرد تلفیقی که یکی از موثرترین و اجرایی‌ترین راهکارهای کاربرد فناوری در محیط‌های آموزشی است مدنظر قرار گرفته است. لذا سعی شده موضوعات با هدف اصلاح دیدگاه، افزایش دانش و مهارت مدرسان در تلفیق و استفاده اصولی از هوش مصنوعی در کلاس‌های حضوری با نگاه غنی‌سازی و توجه به مفهوم دانش فناورانه هنر تدریس محتوا (TPACK) شناسایی و از بین آن پرکاربردترین و مفیدترین‌ها و البته اجرایی‌ترین‌ها انتخاب گردد.

¹ Technological Pedagogical Content Knowledge

اهداف دوره

هدف اصلی: ایجاد انگیزه و کسب مهارت در ادغام پداگوژیک هوش مصنوعی در فرایندهای آموزش و یادگیری

اهداف جزئی:

۱. آشنایی با مفاهیم، روش‌ها و کاربردهای هوش مصنوعی در آموزش
۲. آشنایی با چالش‌های هوش مصنوعی در آموزش و ارائه راهکارهای مناسب برای حل آن‌ها
۳. کسب مهارت در روش‌های ارائه درخواست از هوش مصنوعی (مهندسی پرسش)
۴. کسب مهارت در تولید انواع محتوای آموزشی با استفاده از ابزارها هوش مصنوعی
۵. کسب مهارت در ارزیابی آموزشی و آشنایی با نظارت‌های خودکار با هوش مصنوعی
۶. آشنایی با بهترین تجارب عملی استفاده از هوش مصنوعی در آموزش زبان

اطلاعات ثبت‌نام دوره

مدت دوره	۱۶ ساعت (۸ جلسه ۲ ساعته) در ۴ روز
زمان برگزاری	از یکشنبه ۳۱ تیر تا چهارشنبه ۳ مرداد، ساعت ۱۴ الی ۱۸
روش برگزاری	حضور و کارگاهی
محل برگزاری	بنیاد سعدی (تهران، ولنجک، خ پانزدهم شرقی، پلاک ۱۷)
ظرفیت دوره	۳۰ نفر
زمان ثبت‌نام	۱۰ تا ۲۳ تیر (در صورت تکمیل ظرفیت ثبت‌نام بسته خواهد شد)
روش ثبت نام	الکترونیکی با مراجعه به آدرس: https://s1f.ir/aifa
هزینه دوره	۱۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال
مسئول دوره	دکتر طوفانی نژاد
مسئول اجرایی	خانم راستگو (داخلی ۲۱۹)

مخاطبان:

مخاطبان اصلی شامل معلمان و مدرسان زبان فارسی، دانشجویان رشته‌های آموزش زبان فارسی، محققان و پژوهشگران در حوزه آموزش زبان فارسی، و سایر علاقه‌مندان به آموزش زبان فارسی با استفاده از هوش مصنوعی هستند.

پیش نیاز:

۱. همراه داشتن رایانه شخصی (لپ تاپ)
۲. مهارت اولیه در کار با رایانه و اینترنت
۳. اختصاص زمان حداقل ۲ ساعت در هر روز در بازه زمانی برگزاری دوره جهت انجام تکالیف و ارزیابی‌ها
۴. اختصاص زمان حداقل ۱۰ ساعت در مدت یک هفته بعد از دوره جهت انجام پروژه و هم‌تای ارزیابی

ردیف	نام پودمان	روز	ساعت
۱	مبانی هوش مصنوعی در آموزش	یکشنبه - ۱۴۰۳/۴/۳۱	۱۴:۴۵-۱۵:۱۴
۲	مهندسی پرسش آموزشی با هوش مصنوعی	یکشنبه - ۱۴۰۳/۴/۳۱	۱۶:۱۵ - ۱۸
۳	طراحی فعالیت‌های یادگیری با هوش مصنوعی	دوشنبه - ۱۴۰۳/۵/۱	۱۴:۴۵-۱۵:۱۴
۴	تولید محتوای تصویری و صوتی فارسی با هوش مصنوعی	دوشنبه - ۱۴۰۳/۵/۱	۱۶:۱۵ - ۱۸
۵	تولید و ویرایش ویدئوهای آموزشی با هوش مصنوعی	سه‌شنبه - ۱۴۰۳/۵/۲	۱۴:۴۵-۱۵:۱۴
۶	آزمون‌سازی و سنجش با هوش مصنوعی	سه‌شنبه - ۱۴۰۳/۵/۲	۱۶:۱۵ - ۱۸
۷	تولید محتوای چندرسانه‌ای و فایل ارائه با هوش مصنوعی	چهارشنبه - ۱۴۰۳/۵/۳	۱۴:۴۵-۱۵:۱۴
۸	نرم‌افزارهای آموزش زبان فارسی به‌وسیله هوش مصنوعی	چهارشنبه - ۱۴۰۳/۵/۳	۱۶:۱۵ - ۱۸

روش اجرای دوره

با توجه به اینکه هدف اجرای دوره بجای ارائه صرفاً مطلب، ارتقای یادگیری و مهارت و همچنین اصلاح نگرش مخاطبین است، بسته فعالیت‌های مرتبط با دوره بگونه‌ای طراحی خواهد شد که منجر به درگیر شدن بیشتر مخاطب در فعالیت‌های یادگیری مرتبط و دستیابی به اهداف ذکر شده، شود. لذا مجموعه فعالیت‌ها در این قسمت ارائه می‌گردد:

۱. فعالیت‌های قبل از پودمان

- طراحی جلسه صفر و ارسال معرفی دوره شامل (عنوان، هدف کلی، توضیح مختصر مساله گونه تک پاراگرافی، سرفصل‌ها، روش اجرا، روش ارزیابی، مدت زمان مورد نیاز برای هر پودمان و معرفی مدرس هر پودمان)
- طراحی پوستر معرفی دوره
- طراحی مجموعه پرسشنامه‌های مرتبط با دوره (پیش آزمون، نگرش، رضایت از دوره و ...)
- جمع‌آوری، آماده سازی و ارائه مجموعه منابع مرتبط با موضوع هر پودمان

۲. فعالیت‌ها در زمان برگزاری پودمان

- هر پودمان شامل چند سرفصل مرتبط است.
- انجام فعالیت‌های یادگیری مرتبط با محتوای پودمان‌ها
- محتوای هر پودمان:
 - سرفصل‌ها و اهداف رفتاری
 - منابع مرتبط با سرفصل‌ها
 - ابزارهای هوش مصنوعی مرتبط با سرفصل‌های پودمان
 - ارزیابی مستمر از مطالب پودمان
 - نظرسنجی مرتبط فعالیت‌های پودمان

۳. فعالیت‌های پس از برگزاری دوره

- طراحی و اجرای آزمون پایان دوره
- اجرا و ارزیابی پروژه عملی
- هم‌تأریابی پروژه عملی
- برگزاری نظرسنجی مرتبط با دوره
- گزارش اجرای دوره بر اساس ملاک‌های استاندارد ارزیابی

روش ارزیابی

امتیاز نهایی	در هر پودمان	ملاک
۸	۲	حضور و فعالیت
۶	۴	آزمون انتهایی پودمان
۲۶		آزمون پایان دوره
۲۰		هم‌تأریابی
۴۰		پروژه نهایی
۱۰۰		جمع کل

شرایط صدور گواهی دوره

حضور در حداقل ۶ جلسه از ۸ جلسه آموزشی و کسب نمره حداقل ۷۰ از مجموع امتیازهای ارزیابی

تجارب موفق بین‌المللی بررسی شده جهت طراحی این دوره

<https://hongkongtesol.com/courses/ai-language-teaching>

<https://www.udemy.com/course/language-learning-with-chatgpt/> (AI-Powered Language Learning with ChatGPT)

<https://school-education.ec.europa.eu/en/professional-development/courses/language-teaching-age-ai?prefLang=ga> (Language Teaching in the Age of AI)

